

בבית המשפט העליון
בשבתו כבית המשפט הגבוה לצדק

בג"ץ 70604-03-25
בג"ץ 70743-03-25
בג"ץ 70827-03-25
בג"ץ 70854-03-25
בג"ץ 70880-03-25
בג"ץ 71555-03-25

התנועה למען איכות השלטון בישראל

באמצעות ב"כ, עו"ד ד"ר אליעד שרגא; עו"ד תומר נאור; עו"ד
רותם בבלי דביר; עו"ד סתיו לבנה להב; עו"ד עדן בויום
מרחוב יפו 208, ירושלים 9131303
טלפון: 02-5000073; פקס: 02-5000076

העותרת בבג"ץ 70604-03-25

חיה ארז ו- 21 אחר

באמצעות ב"כ, עו"ד ד"ר חגי קלעי; עו"ד אוהד רוזן; עו"ד
איתמר אבנרי; עו"ד עידן סגר
מרחוב מזא"ה 22 א', תל אביב-יפו
טלפון: 03-9070770; פקס: 03-9070771

העותרים בבג"ץ 70743-03-25

משמר הדמוקרטיה הישראלית (ע"ר)

באמצעות ב"כ, עו"ד יובל יועז; עו"ד דורון ברקת; עו"ד אוהד
שפק; עו"ד רינה ענתי
מרחוב אבא הלל סילבר 12 (מגדל חוגי), רמת גן
טלפון: 03-6961011; פקס: 03-6961021

העותרת בבג"ץ 70827-03-25

האגודה לזכויות האזרח בישראל

באמצעות ב"כ, עו"ד גיל גן מור
מרחוב איתמר בן אבי" 9, תל אביב-יפו
טלפון: 03-5608185; פקס: 03-5608165

העותרת בבג"ץ 70854-03-25

1. ח"כ קארין אלהרר

2. ח"כ יואב סגלוביץ'

באמצעות ב"כ עו"ד עודד גזית; עו"ד אלירם בקל; עו"ד מור
ליברמן; עו"ד תמר ווסר, גזית-בקל עורכי דין
מרחוב הארבעה 30, תל אביב-יפו
טלפון: 03-6733331; פקס: 03-6733338

העותרים בבג"ץ 70880-03-25

1. לשכת עורכי הדין בישראל

2. עמית בכר, ראש לשכת עורכי הדין בישראל

באמצעות ב"כ, עו"ד נדב ויסמן; עו"ד עדי קופל-אביב; עו"ד
יונתן רום, מיתר | עורכי דין
מרחוב אבא הלל סילבר 16, רמת גן
טלפון: 03-6103100; פקס: 03-6103111

העותרים בבג"ץ 71555-03-25

- נגד -

1. הכנסת

2. ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת

3. היועצת המשפטית של הכנסת

4. ועדת הכנסת

באמצעות עו"ד יצחק ברט, הלשכה המשפטית של הכנסת
משכן הכנסת, קריית בן גוריון ירושלים, 9195016
טלפון : 02-6408650 ; פקס : 02-6496801

5. היועצת המשפטית לממשלה

באמצעות עו"ד ענר הלמן ; עו"ד עמרי אפשטיין ; עו"ד דניאל
מארקס ; עו"ד יונתן ציון מוזס, פרקליטות המדינה
שדרון וולפסון 2, קריית הממשלה ע"ש דוד בן-גוריון
ירושלים, ת"ד 49029 , מיקוד 9149001
טלפון : 073-3925590 , פקס : 02-6467011

6. יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת

משכן הכנסת, קריית בן גוריון ירושלים, 9195016
טלפון : 02-6408801 ; פקס : 02-6496804

7. שר המשפטים**8. שר החוץ****9. ממשלת ישראל****10. הנהלת בתי המשפט**

באמצעות עו"ד ד"ר יעקב בן-שמש ועו"ד אפי מיכאלי
מיכאלי ושות', משרד עורכי-דין
מרחוב הארבעה 28, תל אביב-יפו 6473925
טלפון : 03-6439911 , פקס : 03-6439966

המשיבים**השלמת טיעון מטעם משיבי הממשלה**

בהמשך לדיון שנערך בפני בית המשפט הנכבד ביום 21.6.2026 ולאור החלטות בית המשפט מיום 22.6.2026, מיום 6.7.2026 ומיום 13.7.2026, להלן השלמת טיעון מטעם משיבי הממשלה :

א. פתח דבר

1. בעקבות הדיון שהתקיים בעתירות, ועל יסוד החלטת בית המשפט הנכבד המתירה הגשת השלמת טיעון, מתכבדים משיבי הממשלה להגיש השלמת טיעון מצומצמת זו. השלמת הטיעון אינה מבקשת לחזור על מלוא הטענות שפורטו בכתב התשובה, אלא להתמקד במספר סוגיות שהתחדדו במהלך הדיון, ובפרט בשאלות הנוגעות לגופו של התיקון ולעיתוי הפעלתה של הביקורת השיפוטית עליו. משיבי הממשלה יעמדו תחילה, בתמצית, על טענתם כי לבית המשפט לא נתונה סמכות להורות על בטלותו של חוק יסוד ; לאחר מכן יתייחסו לטענות שנשמעו במהלך הדיון באשר לגופו של התיקון ; ולבסוף יבהירו מדוע, אף לשיטתם של המצדדים בקיומה של סמכות כאמור, אין להפעילה בשלב זה, כל עוד לא הושלם ההליך החוקתי שעיצב המכון.

2. משיבי הממשלה עשו מאמץ לצמצם את השלמת הטיעון ולהעמידה במסגרת ההיקף שנקבע בהחלטתו של בית המשפט הנכבד, תוך התייחסות לסוגיות שהתחדדו במהלך הדיון. עם זאת, בשל הצורך להבהיר ולהשלים את הטיעון בסוגיות אלה, חרגה השלמת הטיעון במידה מעטה מן ההיקף שנקבע בהחלטת בית המשפט.

ב. סמכותו של בית המשפט לבטל חוקי יסוד

3. לא נחזור במסגרת מצומצמת זו על כל טענות משיבי הממשלה בנושא הסמכות, ורק נשוב ונדגיש: התערבות שיפוטית בחקיקת יסוד מהווה פגיעה חמורה במעמדה של הכנסת כריבון, ופגיעה קשה בזכותם הדמוקרטית הבסיסית - למעשה, הזכות הדמוקרטית הבסיסית ביותר - של כל אזרחי המדינה: זכותם לקבוע את גורלם ולשלוט בעצמם ובמדינתם באמצעות נציגיהם הנבחרים.

4. אכן, ההסדר הנדון נוגע ליחסי הכוחות בין רשויות המשטר במדינת ישראל. דווקא משום כך, התערבות שיפוטית בו תגזול מידי הציבור את זכותם הבסיסית לעצב את המשטר החוקתי של מדינתו באמצעות נציגיו הנבחרים.

5. מדינה בה בית המשפט העליון מעמיד עצמו מעל הכנסת ומעל העם, ומחליט בעצמו כיצד יעוצבו ההסדרים החוקתיים הבסיסיים ביותר, ללא הסמכה מתאימה לכך - איננה מדינה דמוקרטית במלוא מובן המילה. מדינה בה ההסדרים החוקתיים הבסיסיים נקבעים בידי שופטים, המעמידים עצמם בראש פירמידת הנורמות במדינה, מעל החוקה עצמה, וכאמור ללא הסמכה לכך מאת הציבור ונבחריו - היא מדינה שבה שלטון החוק נהפך לשלטון השופטים. כדברי כבוד השופטת כנפי שטייניץ בפסקאות 6-7 לפסק דינה בבג"ץ 5658/23 התנועה למען איכות השלטון נ' הכנסת (ארי"ש, 1.1.2024) (להלן: **עניין עילת הסבירות**):

"הנחת היסוד של שיטת המשפט הישראלית היא, כי הכנסת היא-היא הרשות המכוננת, וחקיקת היסוד היא הביטוי לריבונותה ולריבונות העם לעצב לעצמו הסדרים חוקתיים..."

"התערבות שיפוטית בחקיקת יסוד עשויה להיחשב כפגיעה בעיקרון הפרדת הרשויות ובעצמאותה של הכנסת, כמייצגת את הריבון, הוא העם."

6. ואולם, גם אם, למרות שבית המשפט נעדר סמכות לכך, ימצא בית המשפט כי בידו סמכות עקרונית להפעיל ביקורת שיפוטית על חוקי יסוד - וכאמור, משיבי הממשלה חולקים על כך - לעמדת משיבי הממשלה אין מקום להפעלתה של סמכות זו בנסיבות התיקון הנדון כאן. **ככל שמדובר בהפעלתו של כוח שיפוטי חריג יותר, כך מתחדדת החשיבות שבהקפדה על התנאים להפעלתו ועל עיתוי מימושו.** לסוגיות אלה נפנה עתה.

ג. גופו של התיקון

ג.1. השקפת עולם, אידיאולוגיה ועצמאות השפיטה

7. כמפורט בכתב התשובה, ההסדר הנדון מציע איזון חדש בין שלושת העקרונות הבסיסיים האמורים לחלוש על הליכי מינוי השופטים במדינה דמוקרטית: עצמאות ואי תלות השופטים; מומחיות ומקצועיות; והצורך בכך שהרכב השופטים יביא לידי ביטוי את מגוון הדעות וההשקפות של הציבור הישראלי.

8. אולם, נקודת המוצא לדיון זה מחייבת הבחנה מושגית חשובה: **עצמאותה של הרשות השופטת אינה נגזרת ממנגנון המינוי בלבד, ואף אינה עומדת או נופלת על דרך בחירת השופטים.** היא נשענת על מכלול רחב של ערכויות מוסדיות וחוקתיות, ובהן הקביעות השיפוטיות, ההגנה מפני הדחה, גיל הפרישה הקבוע בדין, עצמאות השופט בהפעלת סמכותו השיפוטית, ועקרונות היסוד של השיטה המשפטית, המבטיחים כי לאחר מינויו יכריע השופט על פי הדין ועל פי מצפנו בלבד.

9. מכאן שאין בעצם שינויו של מנגנון המינוי, כשלעצמו, כדי ללמד על פגיעה בעצמאותה של הרשות השופטת. בחינת התיקון מחייבת הסתכלות על ההסדר החוקתי כמכלול, תוך מתן משקל הן למנגנוני בחירת השופטים והן למכלול ההסדרים המוסדיים המבטיחים את עצמאותם לאחר מינויים. **במילים אחרות, טענת העותרים מבקשת לזהות בין שינוי במנגנון הבחירה לבין פגיעה בעצמאותה של הרשות השופטת. ואולם, זיהוי זה אינו מתחייב מבחינה מושגית ואף אינו נתמך במכלול ההסדרים המוסדיים שעליהם נשענת עצמאות השפיטה.**

10. שאלות רבות במהלך הדיון התמקדו בחשש מפני ה"פוליטיזציה" של הליך מינוי השופטים, ובמיוחד נשמע החשש בכל הנוגע למינוי שופטים לערכאות הדיוניות, שם, לפי הטענה, אין מקום לייחס משקל ממשי להשקפת עולמו של המועמד, ועל כן פגיעתו של ההסדר המוצע בערכי אי-התלות והמומחיות עלולה להיות גדולה במיוחד.

11. ואולם, בטרם נידרש לחשש זה, יש להבהיר את משמעות המונח "אידיאולוגיה", שבו נעשה שימוש תדיר במהלך הדיון. השקפת עולמו של אדם אינה מתמצה בהזדהות עם מחנה פוליטי. היא כוללת, בין היתר, את תפיסתו באשר לתפקיד המדינה, למשקל שיש ליתן לחירות הפרט, למקומה של המסורת, לאופן חלוקת הסמכויות בין הרשויות, ולהיקף הריסון או ההתערבות הראויים מצד בית המשפט. היבטים אידיאולוגיים אלה בהשקפת עולמו של מועמד לשיפוט או של שופט המועמד לקידום עשויים להקרין גם על תפיסתו המשפטית, ובכלל זה על גישתו לפרשנות הדין, לאיזון בין ערכים מתחרים ולתפיסת תפקידו כשופט.

אין לבלבל בין בחינת השקפת עולמו של מועמד במובן זה - שהוא המובן שאליה מתייחסים משיבי הממשלה - לבין תפיסה שלפיה לאחר מינויו יהיה השופט מחויב למי שתמך במינויו או יפעל לקידום ענייניו הפוליטיים. תפיסה זו אינה רק שונה מן הטענה שמעלים משיבי הממשלה; היא עומדת בסתירה לעקרונות היסוד של עצמאות השפיטה, ומיותר לציין כי משיבי הממשלה דוחים אותה מכל וכל.

12. על רקע הבחנה זו, אין זה נכון לומר כי גם בערכאות הדיוניות, כבכל ערכאה שיפוטית, אין מקום להתייחס להשקפת עולמו של המועמד. כך למשל, בכל תחום משפטי עשויה להיות חשיבות לשאלה האם השופט או השופטת נוקטים גישה פורמליסטית או פרשנית רחבה יותר; האם הם מייחסים משקל מרכזי לשון החוק או לתכליותיו; האם בגזירת הדין בפלילים הם מדגישים בעיקר שיקולי הרתעה או דווקא שיקום; וניתן להכביר דוגמאות נוספות. שאלות אלה אינן אלא ביטויים שונים של השקפת עולמו הכללית של המועמד כפי שהיא משתקפת גם בתפיסתו המשפטית, ואין יסוד להנחה כי ניתן או ראוי לנתקן כליל מהליך הבחירה. אין זו רק הנחה לגיטימית כי השקפת עולמו הכללית של מועמד עשויה להקרין על תפיסתו המשפטית; במידה רבה, זו גם אחת הסיבות האפשריות לכך ששופטים שונים מגיעים לעיתים למסקנות שונות בשאלות משפטיות מורכבות, אף שהם פועלים כולם ביושר, במקצועיות ובעצמאות מלאה.

13. הדברים מקבלים משנה תוקף נוכח העובדה שמרבית שופטי בית המשפט העליון צמחו מתוך הערכאות הדיוניות. אם מקובל כי במינוי שופטים לבית המשפט העליון עשויה להיות רלוונטיות גם להשקפת עולמו של המועמדים ולהשלכותיה האפשריות על תפיסתם המשפטית, קשה לקבל את הטענה כי יש להתעלם לחלוטין משיקול זה דווקא בשלבים המוקדמים של כהונתם השיפוטית.

14. במהלך הדיון הובע גם החשש, כי עצם מעורבותם המוגברת של נבחרי הציבור בהליכי המינוי והקידום עלולה ליצור אצל שופטים מכהנים תמריץ לעצב את פסיקתם באופן שיגביר את סיכוייהם להתקדם

במערכת. ואולם, חשש זה אינו נובע מעצם האפשרות להביא בחשבון את השקפת עולמו של מועמד או של שופט המועמד לקידום, אלא מן ההנחה כי שופטים מכהנים יהיו נכונים להטות את פסיקתם משיקולי קידום אישי. הנחה זו אינה רק ספקולטיבית; היא עומדת בסתירה לתפיסת היסוד של השיטה המשפטית, שלפיה שופטי ישראל מכריעים על פי הדין ועל פי מצפונם, והיא אף חותרת תחת האמון שמעניקה השיטה זה עשרות שנים במכלול הערבויות המוסדיות שנועדו להבטיח את עצמאותם של השופטים. קבלת הטענה משמעה הנחת מוצא שלפיה שופטים מכהנים יהיו נכונים לעצב את פסיקתם כדי לשאת חן בעיני מי שעשוי להשפיע על קידומם.

אילו עצם האפשרות של גורם כלשהו להשפיע בעתיד על קידומו של שופט הייתה מקימה חזקה כי השופט יעצב את פסיקתו כדי לשאת חן בעיני אותו גורם, היה בכך כדי לערער את ההנחה שעליה נשענים כלל מנגנוני המינוי והקידום של שופטים, ולא רק ההסדר הנדון. זוהי הנחה מרחיקת לכת, המטילה ספק לא רק במנגנון המינוי, אלא גם ביושרתם המקצועית ובעצמאותם האישית של שופטי ישראל.

15. נזכיר עוד, בהקשר זה, כי מרבית שופטי ההרכב הנוכחי קודמו מכהונתם כשופטים בבית המשפט המחוזי, כאשר קידום זה היה תלוי בהסכמתם של גורמים פוליטיים - שני שרים וחבר כנסת נוסף מטעם הקואליציה - שלאחר "תיקון סער" משנת 2008 מחזיקים בזכות וטו על מינוי שופטים לבית המשפט העליון. העמדה לפיה עצם יכולתם של גורמים פוליטיים לקבוע את קידומו של שופט או שופטת פוגעת בעצמאותם ובאי-תלותם של השופטים הממונים מטילה אפוא דופי בעצמאותם ובאי-תלותם של מרבית שופטי בית המשפט העליון בהרכבו הנוכחי.

16. ולבסוף נשוב ונציין שתיקוני החקיקה הנדונים אף לא מאפשרים לשופטים להתחשב בעמדתם של גורמים פוליטיים העשויים להשפיע על מינויים או קידומם, אפילו אם לא חפצו בכך, הן משום שההסדרים הנדונים מחייבים הסכמה של נציגי קואליציה ואופוזיציה כאחד, והן משום שהמפלגות המרכיבות את האופוזיציה והקואליציה מתחלפות או לכל הפחות משתנות מדי מערכת בחירות. לפיכך, אין שום דרך, אפילו לשופט המעוניין למצוא חן בעיני הגורמים הפוליטיים, לכוון מעשיו באופן אפקטיבי.

17. ממילא, אין יסוד להנחת המוצא שלפיה עצם מתן משקל להשקפת עולמו של מועמד, במובן הרחב האמור, שקול לבחירה משיקולים פוליטיים או מלמד על פגיעה צפויה בעצמאותו לאחר מינויו. ההבחנה בין השקפת עולם לבין נאמנות פוליטית אינה הבחנה סמנטית בלבד. היא עומדת ביסוד ההבנה כי בחינת התאמתו של מועמד לשיטה או שופט המועמד לקידום, אינה גורעת כהוא זה מחובתו להכריע על פי הדין ועל פי מצפונם בלבד, ללא כל מחויבות לגורם שתמך במינויו או עשוי להשפיע על קידומו.

18. לפיכך, אין בעצם ההכרה בכך שהשקפת עולמו של מועמד עשויה להיות שיקול רלוונטי בהליכי מינוי או קידום, כדי לגרוע כהוא זה מן העיקרון שלפיו לאחר מינויו או קידומו יפעל השופט באופן עצמאי, על פי הדין ועל פי מצפונם בלבד.

2.ג. ההסדר החדש אינו פוגע במקצועיותם ובעצמאותם של השופטים

19. לאחר שהובהר כי אין פסול עקרוני בכך שהליך בחירת שופטים יביא בחשבון גם את השקפת עולמו של מועמד, נותר לבחון האם ההסדר הקונקרטי שנקבע בתיקון עלול להביא לפגיעה במומחיותם, במקצועיותם או בעצמאותם של השופטים המתמנים.

20. עמדת משיבי הממשלה היא כי התשובה לכך שלילית. ההסדר החדש אינו מבטל את מנגנוני הסינון המקצועיים שעליהם נשען הליך בחירת השופטים, אינו מפקיע את שיקול הדעת המקצועי מן הוועדה, ואינו גורע ממכלול הערבויות המוסדיות שנועדו להבטיח את עצמאותה של הרשות השופטת.

21. בהמשך לאמור, נזכיר בתמצית שלושה עקרונות כלליים שאמורים לחלוש על ניתוח הסוגיה.

ג.2.א. החשש מפני "פוליטיזציה" אינו יכול להתבסס על הנחות ספקולטיביות

22. כפי שהדגישו משיבי הממשלה במהלך הדיון, החשד העקרוני המוטל בנבחר הציבור, כאילו אין הם מעוניינים בשמירה על עצמאותם, מומחיותם ומקצועיותם של השופטים - אינו מבוסס והוא בגדר ספקולציה שאיננה מבססת עילה לביקורת שיפוטית; אינו ראוי במדינה דמוקרטית, שבה רשויות השלטון אמורות לנהוג יחס של כבוד בסיסי זו בזו; ואף אינו עולה בקנה אחד עם עקרונות היסוד של המשפט הציבורי הישראלי. להפך - הנחת היסוד היא כי חזקה על נבחר הציבור שאין הם מעוניינים לפגוע בעקרונות היסוד של השיטה, בעת שהם באים להפעיל את סמכויותיהם (וראו לעניין זה, למשל, פסקה 6 לפסק דינה של השופטת כנפי-שטייניץ בעניין עילת הסבירות, האמור).

23. במהלך הדיון נשמעו הערות מחלק מחברי ההרכב שלפיהן ה"פוליטיזציה" של השפיטה איננה רק חשש ספקולטיבי, אלא "עובדה" המבוססת, כך יש להניח, על ניסיונם האישי של חלק מחברי ההרכב מפעילותם בוועדה לבחירת שופטים.

24. מה טיבן של "עובדות" אלה - לא הבנו; ופרטים מדויקים שניתן להתייחס אליהם - לא הוצגו, לא בכתבי הטענות, לא במהלך הדיון ולא בצורה אחרת. מיותר לציין כי לא ניתן להשתית את רוח הדמוניזציה הכללית של נבחר הציבור שעלתה מהערות השופטים בדיון, או חשש גורף וכללי העלול להכתים את נבחר הציבור באשר הם, ולהביא לפסילת סעיף בחוק יסוד, על יסוד אירועים אנקדוטליים כאלה ואחרים שלא פורטו ושלא ניתנה למשיבים כל הזדמנות להתייחס אליהם בצורה מפורטת. גם אם אירעו מקרים פרטניים המעוררים קושי, אין בכוחם לבסס הנחת מוצא כללית שלפיה נבחר הציבור פועלים, או צפויים לפעול, באופן הפוגע בעצמאות השפיטה, במקצועיותה או במומחיותם של השופטים.

ג.2.ב. ההסדר החדש אינו גורע מן הרכיב המקצועי בהליך הבחירה

25. יש לחזור ולהזכיר כי לפי ההסדר הנדון, שני חברי הוועדה לבחירת שופטים המחליפים את נציגי לשכת עורכי הדין הם אף הם עורכי דין מנוסים ומקצועיים, הבקיאיים בתחום המשפט והמוכשרים לבחון את מומחיותם ומקצועיותם של המועמדים - וכאמור, חזקה עליהם שיעשו כן.

יתר על כן, הנחת המוצא שלפיה נציגי לשכת עורכי הדין משמשים בהכרח כנציגים "מקצועיים" ונעדרי זיקה להשקפות ציבוריות או פוליטיות אינה מתיישבת אף עם הניסיון שנצבר בשנים האחרונות. פעילות הציבורית של לשכת עורכי הדין ונציגיה בוועדה לבחירת שופטים ומחוצה לה במהלך הקדנציה האחרונה לוותה לא אחת בעמדות ובהתבטאויות בעלות אופי ציבורי ופוליטי מובהק, ובכלל זה ביחס לממשלה ולשר המשפטים.

26. טענה מרכזית שעלתה במהלך הדיון הייתה כי עצם החלפת נציגי לשכת עורכי הדין בנציגים שייבחרו על-ידי הכנסת מביאה לכך שההכרעה המקצועית תוחלף בהכרעה פוליטית. ואולם, טענה זו נשענת על הנחת מוצא שאינה עומדת במבחן המציאות. אם נציגי לשכת עורכי הדין עצמם פעלו במהלך השנים האחרונות

מתוך עמדות ציבוריות ופוליטיות מובהקות, אין יסוד להבחנה שלפיה מינוי בידי לשכת עורכי הדין הוא "מקצועי", בעוד שמינוי בידי הכנסת הוא "פוליטי".

משכך, הטענה שלפיה החלפת נציגי לשכת עורכי הדין בעורכי דין שייבחרו על-ידי הכנסת הופכת את ההכרעה בוועדה מהכרעה "מקצועית" להכרעה "פוליטית" אינה נשענת על ההסדר שנקבע בתיקון, אלא על הנחת מוצא עובדתית שאין לה אחיזה במציאות. לפי ההסדר החדש מדובר בעורכי דין מן השורה הראשונה, והשוני למול ההסדר הקיים הוא בזהות הגוף הממנה בלבד, ולא במקצועיותם של הממונים או בכישוריהם המשפטיים.

27. ממילא, ההכרעה בוועדה אינה הופכת מהכרעה מקצועית להכרעה פוליטית. השינוי שנקבע בתיקון אינו מחליף שיקול דעת מקצועי בשיקול דעת פוליטי, כפי שמבקשים לטעון העותרים. אף ההנחה שלפיה עד כה פעלה הוועדה במנותק מהשקפות ציבוריות או ממחלוקות ציבוריות אינה מתיישבת עם המציאות שעליה עמדנו לעיל. יתר על כן, ההסדר החדש אף מחזק את הרכיב המקצועי, שכן בניגוד להסדר הקיים, הוא קובע תנאי כשירות מחמירים למינוי אותם עורכי דין, ובכלל זה דרישה לניסיון משמעותי בליטיגציה - דרישה שאינה קיימת ביחס לנציגי לשכת עורכי הדין לפי ההסדר הקיים.

28. עוד יודגש כי לפי ההסדר הנדון, מינוי שופטים לערכאות הדיוניות מחייב את הסכמתו של אחד משופטי בית המשפט העליון החברים בוועדה - ואף זאת ערובה נוספת למינוי שופטים מומחים ומקצועיים לערכאות הדיוניות.

ג.2.ג. ההצבעה בוועדה היא ה"ישורת האחרונה" של הליך סינון ומיון מקצועי ממושך

29. ואחרי שאמרנו כל זאת - את העיקר עוד לא אמרנו. והעיקר הוא שההצבעה בוועדה על מועמד פלוני היא בסך הכול ה"ישורת האחרונה" שחותמת הליך סינון ומיון ממושך, המבוסס ברובו המכריע על טהרת המומחיות והמקצועיות ואמור להבטיח כי רק מועמדים מוכשרים ומקצועיים הראויים לכך יגיעו לשלב ההצבעה על המינויים בוועדה. התיקון הנדון אינו משנה הליך סינון ומיון זה.

30. על רקע זה יודגש כי הדיון בפני בית המשפט הנכבד, אשר נראה כי התבסס על ההנחה לפיה חברי הוועדה נדרשים להעריך את מקצועיותם של המועמדים על יסוד היכרותם האישית עמם, אינו משקף את האופן שבו מתנהל בפועל הליך בחירת השופטים. בפועל, ההכרעה בוועדה אינה מבוססת על התרשמותם האישית של חברי הוועדה מן המועמדים, אלא מתקבלת רק לאחר הליך סינון ומיון מקצועי ממושך, שבמסגרתו נבחנת מקצועיותם של המועמדים באמצעים מגוונים ועל-ידי גורמים מקצועיים. בעניין זה נדגיש במיוחד כי מועמד המבקש להיכלל במאגר המועמדים לשיפוט נדרש לעמוד בתנאי הסף הקבועים בחוק; להגיש קורות חיים, דוגמאות כתיבה והמלצות מקצועיות; לעבור ראיונות עם "ועדת משנה" של הוועדה לבחירת שופטים, שבה ממלאים נציגי הרשות השופטת תפקיד מרכזי, וכמובן לעבור קורס הערכה אינטנסיבי המנוהל על-ידי הנהלת בתי המשפט, שבוחן ומדרג את המועמד בשורה של פרמטרים מקצועיים, באמצעות אנשי מקצוע מתחומים שונים, ובכללם שופטים מכהנים.

31. כלומר, כשהוועדה מתכנסת, בסופו של התהליך הארוך, להכריע בעניין מינויו של מועמד פלוני, חברי הוועדה אינם מגבשים את עמדתם על יסוד היכרותם האישית עם המועמד, אלא על בסיס שורה ארוכה של נתונים, מסמכים וציונים מקצועיים המונחים בפניהם, פרי תהליך סדור וממושך. זהו המנגנון הקיים היום, והתיקון החדש אינו משנה אותו. ממילא, השינוי בהרכב הוועדה ובזהות הגורמים הממנים חלק מחבריה

אינו מאיין את התשתית המקצועית הרחבה שעל יסודה מתקבלת ההכרעה. חלק מן ההיבטים שנדונו לעיל זכו גם להתייחסות במאמרו של עו"ד יחיאל אורן-הרוש, "כל כשלי השופט עמית בבג"ץ בחירת השופטים", **באתר מידה (24.6.2026)**.

32. בהקשר זה נפנה את בית המשפט הנכבד למחקר שפורסם לאחרונה אשר הפנה זרקור למדד נוסף של מקצועיות שיפוטית: הציון במשוב השופטים הפתוח לציבור. ראו: אריאל רוזנברג, "זיה הקטן – גדול יהיה": ניבוי התקדמות שיפוטית באמצעות משוב השופטים", **משפטים** נה (2026). לפי המחקר, הציון של שופטים במשוב השופטים הוא מנבא מרכזי ומשמעותי של סיכויי התקדמותם לערכאות גבוהות יותר. נתון זה מחזק את המסקנה כי גם בפועל, הערכת מקצועיותו של שופט אינה עניין השמור למעגל פנימי ומצומצם בלבד, אלא מושפעת גם מהתרשמותם של מי שמופיעים לפנייהם ונחשפים לעבודתם השיפוטית.

33. לפיכך, אף לאחר התיקון מוסיף הליך בחירת השופטים להישען על מנגנוני סינון, הערכה והכרעה מקצועיים רחבי היקף, באופן שאינו מצדיק את ההנחה כי ההסדר החדש מוביל לפגיעה במקצועיותם או בעצמאותם של השופטים.

34. לסיכום, נמצא אפוא כי התיקון אינו מבטל את המרכיבים המקצועיים של הליך הבחירה, אינו שולל את הערובות המוסדיות לעצמאות השפיטה, ואינו מבסס את החשש מפני פגיעה בעצמאותם או במקצועיותם של השופטים על תשתית עובדתית ממשית. בנסיבות אלה, אין בעצם העובדה שהתיקון משקף איוון מוסדי שונה מזה שהיה נהוג עד כה כדי ללמד כי הוא פוגע בעצמאותה של הרשות השופטת או חורג מגדר שיקול הדעת הרחב המסור למכונן בעיצוב ההסדר החוקתי.

ד. עיתוי הפעלתה של הביקורת השיפוטית: אי-בשלות מוסדית והכרעה שיפוטית רק כאשר הדבר "דרוש באופן החלטי"

ד.1. מנגנון ההבשלה החוקתית שעיצב המכונן ומשמעותו לעיתוי הביקורת השיפוטית

35. הדיון בעל-פה התמקד במספר שאלות יסוד הנוגעות לטענת אי-הבשלות המוסדית שהעלו משיבי הממשלה. השלמת טיעון זו נועדה להבהיר את יסודותיה של הטענה, כפי שהתחדדו במהלך הדיון, מבלי לחזור על מלוא הטיעון שנפרש בכתב התשובה.

36. טענת אי-הבשלות המוסדית אינה נשענת רק על עצם קיומה של תחולה נדחית, ואף אינה מבוססת על האפשרות שהכנסת הבאה תשנה את התיקון. התיקון הושלם מבחינה פורמלית והוא חלק מספר החוקים. משיבי הממשלה אינם טוענים כי נדרש אשרור נוסף של התיקון, כי נדרשת "קריאה רביעית", או כי הכנסת הבאה חייבת לקבל החלטה פוזיטיבית כלשהי כתנאי לתוקפו הפורמלי של התיקון. משיבי הממשלה אף לא יוכלו להשלים עם העובדה שהעותרים מנסים, הלכה למעשה, להביא לכך שהחלטת בית המשפט הנכבד תהיה מעין "קריאה רביעית". ברצונו יאשר חוקים, וברצונו יפסול.

37. טענת הבשלות נשענת על משמעותו החוקתית של האופן שבו בחר המכונן להפעיל את סמכותו המכוונת: באמצעות מנגנון דו-שלבי, שבמסגרתו תחילתו של התיקון נדחתה לכנסת הבאה לאחר בחירות. בכך קבע המכונן כי השלמת המסלול המוסדי שעיצב היא חלק מן ההסדר החוקתי עצמו.

38. עיצוב מנגנון חוקתי זה אינו מתקיים בחלל ריק. הוא בא על רקע התפתחות הפסיקה בשנים האחרונות, שבמסגרתה עמד בית המשפט הנכבד על הקלות היחסית שבה ניתן לחוקק ולשנות חוקי יסוד ועל חסרונם של מנגנונים מוסדיים המבטיחים כי שינויים חוקתיים משמעותיים לא ישקפו אך את רצונו של רוב פוליטי נתון. על רקע זה יש לשיטת משיבי הממשלה לראות במנגנון המבטא תהליך של הבשלה חוקתית וריסון עצמי של המכוון משום מענה, ולו חלקי, לביקורת שהושמעה בפסיקה באשר לאופן הפעלתה של הסמכות המכוונת.

39. על רקע זה בחר המכוון לעשות שימוש באחד הכלים המוסדיים הבודדים העומדים לרשותו בהיעדרו של חוק יסוד: החקיקה. תחת האפשרות המקובלת של תחולת התיקון על הכנסת שחוקקה אותו, קבע המכוון כי תחילתו תהיה רק בכנסת שלאחר הבחירות. בכך ויתר מראש על האפשרות שהכנסת שחוקקה את התיקון תהנה ממנו, והעביר את השלמתו של המסלול החוקתי לכנסת חדשה, שתיבחר לאחר בחירות ולהיעמדו מלוא סמכויותיה המכוונות.

40. באמצעות מנגנון זה ביקש המכוון להותיר את התיקון בשדה הפוליטי לפרק הזמן שבין שתי כנסות, באופן שיאפשר לבחון אם גם לאחר בחירות חדשות ותחת מנדט דמוקרטי חדש יוסיף ההסדר לעמוד על כנו - במלואו או בחלקו. משמעותו של מנגנון זה אינה שהכנסת הבאה נדרשת לאשרר את התיקון מחדש או שאי-שינוי שקול לאשרורו. משמעותו היא שהמכוון בחר לעצב את הפעלת סמכותו באופן שיאפשר להסדר לעמוד למבחנה של כנסת חדשה, שתפעל לאחר בחירות ותחת מנדט דמוקרטי חדש, ותעמוד לה מלוא הסמכות להותיר את התיקון על כנו, לשנותו או לבטלו בטרם תחילת תחולתו. בכך ביקש המכוון כי ההליך החוקתי ישלים את השלב המוסדי שקבע לו בטרם יופעל ההסדר לראשונה. **חשיבותו של שלב זה אינה בתוצאה חוקתית מסוימת, אלא בעצם בחירתו של המכוון לכלול אותו במסלול הפעלתו של התיקון ובמשמעות הנודעת לבחירה זו לעניין עיתוי הפעלתה של הביקורת השיפוטית.**

41. יתר על כן, ככל שבחינת חוקתיותו של תיקון לחוק יסוד נעשית, בין היתר, על רקע "הנתונים החוקתיים של השיטה", כפי שהוצע בפסק דינו של כבוד השופט גרוסקופף **בעניין עילת הסבירות**, הרי שמבלי לגרוע מטענת משיבי הממשלה שלפיה כלל לא נתונה לבית המשפט סמכות להורות על בטלותו של חוק יסוד, יש ליתן משקל לכך שהמכוון בחר להפעיל את סמכותו באופן המאפשר את המשך התפתחותם של אותם נתונים חוקתיים בטרם תידרש ההכרעה השיפוטית.

אם הנתונים החוקתיים שעל יסודם נבחנת חוקתיותו של תיקון לחוק יסוד הם נתונים העשויים להתפתח ולהשתנות לאורך זמן, אין להתעלם מבחירתו של המכוון לעצב מנגנון חוקתי שנועד לאפשר את התפתחותם בטרם יידרש בית המשפט להכריע בחוקתיותו של התיקון. מכאן שהרשות המכוונת אינה רק מושא לביקורת השיפוטית, אלא גם גורם מרכזי בהתפתחותם של הנתונים החוקתיים שעל יסודם נערכת אותה ביקורת. התערבות שיפוטית בטרם הושלם אותו תהליך עלולה לקבע את התמונה החוקתית בנקודת זמן מוקדמת, בטרם השלים ההליך החוקתי את המסלול שעיצב המכוון ובכך לשבש באופן יסודי את תפקודו של המכוון.

אין משמעות הדבר כי מנגנון זה אכן ישנה את הנתונים החוקתיים או ישפיע בהכרח על תוצאת ההליך. די בכך שהמכוון בחר להפעיל את סמכותו המכוונת בדרך זו, כדי שבית המשפט הנכבד יאפשר את השלמת ההליך המוסדי אשר המכוון ייעד לתיקון. זו ליבת העשייה המכוונת, והתערבות שיפוטית בטרם הושלמה עלולה לשבש באופן יסודי את מימושה של הסמכות המכוונת כפי שבחר המכוון להפעילה.

42. ואולם, גם במנותק מן האופן שבו עשוי בית המשפט לבחון בעתיד את התיקון, יש משמעות עצמאית לבחירתו של המכונן לעצב את הפעלת סמכותו בדרך זו. כשם שהיעדרם של מנגנונים מוסדיים של השתתפות, ריסון עצמי או הבשלה חוקתית שימש בפסיקה כחלק מן הביקורת על אופן הפעלתה של הסמכות המכוננת, כך גם עצם בחירתו של המכונן להפעיל את סמכותו בדרך זו אינה יכולה להיות חסרת משמעות לעניין עיתוי הביקורת השיפוטית. שאם לא כן, יימצא המכונן נדרש לעצב מנגנונים של ריסון עצמי והבשלה חוקתית, אך משהוא עושה כן, ישלל מהם כל משקל במסגרת קביעת עיתוי הפעלתה של הביקורת השיפוטית.

תוצאה זו אינה מתיישבת עם רעיון הדיאלוג החוקתי ואף עלולה לצמצם את התמריץ לפיתוחם של מנגנונים דומים בעתיד. במצב דברים זה, יוחלף המסלול החוקתי שעיצב המכונן במסלול ביקורת שיפוטית הפועל על פי סדר זמנים אחר, תוך שיבוש מלאכת הכינון בטרם הושלמה.

43. מכאן נגזרת טענת אי-הבשלות המוסדית. משהמכונן בחר להפעיל את סמכותו בדרך זו, הוא הפך את השלמתו של אותו שלב מוסדי לחלק מן הארכיטקטורה החוקתית של ההסדר. **כל עוד שלב זה טרם הושלם, טרם התגבש אותו נתון חוקתי אשר המכונן עצמו קבע כי יתגבש רק לאחר הבחירות ובטרם תחילת תחולתו של התיקון.** אין מדובר במחסור מקרי במידע ואף לא בספקולציה באשר לתוצאות הבחירות. **הנתון החוקתי החסר הוא אותו שלב מוסדי שהמכונן קבע כי יתגבש רק לאחר הבחירות, עם כינונה של הכנסת החדשה והשלמת המסלול החוקתי שעיצב.** בכך אין משיבי הממשלה מבקשים לייחס למנגנון זה תוצאה חוקתית מסוימת. הטענה היא צנועה יותר: משהמכונן בחר להפעיל את סמכותו בדרך זו, אין מקום להפעיל את הכוח השיפוט בטרם אותו מסלול חוקתי הושלם.

44. כל עוד מנגנון זה טרם השלים את פעולתו, לא ניתן לומר כי כבר נוצר אותו הכרח מוחלט (absolutely necessary) המצדיק את הפעלת הכוח השיפוט לבחינת תוקפו של התיקון. זוהי ליבת טענת אי-הבשלות המוסדית. ראו פירוט בעניין מבחן זה (absolutely necessary) להלן.

2.2. הבשלות המוסדית ככלל המסדיר את הפעלת הכוח השיפוט

45. לשיטת משיבי הממשלה, שאלת הבשלות עומדת על רגליה שלה. מבחינה לוגית ומשפטית היא מקדימה הן את בחינת חוקתיותו המהותית של התיקון והן את ההכרעה בטענת משיבי הממשלה שלפיה לא נתונה לבית המשפט הנכבד סמכות להורות על בטלותו של חוק יסוד.

46. בהתאם לכך, השאלה הראשונה הניצבת בפני בית המשפט אינה אם התיקון חוקתי, אלא אם כבר הגיעה העת להכריע בכך ואם הפעלת הכוח השיפוט נדרשת כבר עתה באופן החלטי.

47. טענת הבשלות המוסדית אינה מבקשת להכריע בשאלת חוקתיותו של התיקון באמצעות דחיית מועד ההכרעה. היא אף אינה מניחה שהתיקון חוקתי או בלתי חוקתי. עניינה שונה: היא מבקשת להבחין בין תוכנה של ההכרעה לבין התנאים המשפטיים להפעלת כוח ההכרעה השיפוט של בית המשפט הנכבד.

48. טענת הבשלות המוסדית אינה טענה המופנית כלפי הכנסת או כלפי התיקון. היא עוסקת בתנאים להפעלתו של הכוח השיפוט. היא אינה מבקשת לשכנע את בית המשפט לנהוג בריסון מטעמי נוחות, מדיניות, עצה טובה או תקווה להתפתחות פוליטית מסוימת. עניינה בכללים המשפטיים המסדירים את הפעלתו של כוח משטרי מסוג שפיטה.

49. במובן זה, הפעלת ביקורת שיפוטית על חוק יסוד אינה רק הכרעה בסכסוך קונקרטי. היא מהווה הפעלה של כוח משטרי חריג המכוון כלפי תוצר של הסמכות המכוננת. דווקא משום שמדובר בכוח משטרי חריג כל כך, אין די בכך שבית המשפט רשאי עקרונית להפעילו, אלא נדרשת הקפדה מיוחדת על עיתוי הפעלתו ועל התקיימות התנאים המצדיקים את מימושו. לשיטת משיבי הממשלה, דרישת הבשלות המוסדית היא אחד מכללים אלה.

50. בבג"ץ 5744/16 עו"ד שחר בן מאיר נ' הכנסת (אר"ש, 27.5.2018) (להלן: **עניין חוק ההדחה**) הזהיר כבוד השופט מזוז מכך שהפעלת הביקורת השיפוטית בטרם עת עלולה להביא את בית המשפט להכרעה שאינה דרושה, וקבע כי ההתערבות השיפוטית צריכה להישמר למקום שבו הדבר "דרוש באופן החלטי (absolutely necessary)" (פסקה 4 לפסק דינו שם).

51. אמת מידה זו מקבלת משנה תוקף כאשר בית המשפט מתבקש להפעיל ביקורת שיפוטית כלפי חוק יסוד. היא מחייבת לבחון לא רק אם ניתן להכריע בעתירה, אלא אם ההכרעה נדרשת כבר עתה; לא רק אם בפני בית המשפט ניצבת שאלה משפטית, אלא אם הושלם אותו שלב מוסדי בהתפתחותו של ההליך החוקתי אשר בלעדיו טרם נוצר ההכרח להפעיל את הכוח השיפוט. **במילים אחרות, השאלה אינה אם ההתערבות אפשרית או אף מוצדקת, אלא אם כבר הגיעה הנקודה בזמן שכבר אין מנוס ממנה והיא דרושה באופן החלטי.**

ד. 3. משמעותו של הנתון החוקתי החסר

52. במהלך הדיון הועלתה השאלה מדוע יש לייחס משקל לאפשרות שהכנסת הבאה תשנה את התיקון, שעה שכל כנסת רשאית לשנות את מעשי קודמתה. משיבי הממשלה מסכימים כי עצם האפשרות שכנסת עתידית תשנה חוק אינה מקימה, כשלעצמה, טענת אי-בשלות. אפשרות זו קיימת ביחס לכל דבר חקיקה ואינה מצדיקה המתנה שיפוטית כדבר שבשגרה.

53. אלא שאין זו טענת משיבי הממשלה. ייחודו של עניינו אינו בכך שהכנסת הבאה רשאית לשנות את התיקון, אלא בכך שהמכון עצמו בחר שלא להחיל את התיקון בתקופת כהונתה של הכנסת שחוקקה אותו, אלא לקבוע כי תחילתו תהיה רק בכנסת הבאה ולאחר בחירות.

54. בכך העניק המכון משמעות חוקתית לא רק למועד עתידי, אלא גם להתגבשותו של סדר פוליטי חדש בעקבות הבחירות. בכך לא הסתפק המכון בדחיית מועד התחולה, אלא עיצב מנגנון חוקתי דו-שלבי, שבמסגרתו יושלם המסלול החוקתי רק לאחר בחירות, כאשר בידי הכנסת החדשה מלוא הסמכות להותיר את התיקון על כנו, לשנותו או לבטלו.

55. אין משמעות הדבר שהכנסת הבאה נדרשת להצביע מחדש על התיקון. אין מדובר בתנאי לתוקפו, ואף אין פירוש הדבר שאי-שינויו של התיקון שקול להחלטה פוזיטיבית לאשררו. משמעות הדברים מצומצמת יותר, אך חשובה לשאלת הבשלות: המכון בחר כי ההסדר יחל לפעול רק לאחר שהתיקון עבר מן הכנסת שחוקקה אותו אל כנסת אחרת, שנבחרה לאחריו ומחזיקה במלוא הסמכות החוקתית ביחס אליו.

56. מכאן גם התשובה להשוואה שנעשתה במהלך הדיון למנגנונים של "קריאה רביעית" או אשרור. אילו נקבע מנגנון כזה, הייתה ההחלטה הנוספת תנאי להשלמת חקיקתו של התיקון ולתוקפו הנורמטיבי. לא זהו

המצב בענייננו. התיקון נחקק כדין והוא חלק מספר החוקים. ההבחנה היא בין השלמת החקיקה לבין השלמת המסלול המוסדי הדו-שלבי שעיצב המכון לתחילת פעולתו של ההסדר.

57. ממילא, טענת משיבי הממשלה אינה גורסת כי כל הוראות תחולה נדחית מחייבת דחייתה של ביקורת שיפוטית. זו עשויה להיות נתון רלוונטי לשאלת עיתוי הביקורת, אך אין היא יוצרת כשלעצמה מחסום דיוני. משמעותה של תחולה נדחית נבחנת בכל מקרה על רקע מכלול נסיבותיו, ובכלל זה משך הדחייה; קיומן של בחירות; קיומן של הוראות מעבר; מהות הפגיעה הנטענת; וקיומו של נזק מיידי או בלתי הפיך.

58. בענייננו הצטברו מכלול נסיבות ייחודי: התיקון אינו חל על הכנסת שחוקקה אותו; תחילתו נקבעה לכנסת אחרת לאחר בחירות; נקבעו הוראות מעבר מפורטות המסדירות את פעולתה של הוועדה בתקופת הביניים; והסעד המבוקש הוא ביטולו של חוק יסוד הנוגע במישרין להרכבו ולאופן פעולתו של המוסד השיפוטי. הצטברותם של נתונים אלה היא המקימה את טענת אי-הבשלות המוסדית בענייננו.

59. גם הוראות המעבר אינן נטענות כמקור עצמאי לטענת אי-הבשלות. הטענה הייתה מתעוררת אף אילו הסתפק המכון בקביעה כי התיקון יחול בכנסת הבאה. ואולם, העובדה שהמכון עיצב במפורש גם את תקופת הביניים מחזקת את המסקנה כי לא ראה בה פער זמנים טכני בלבד, אלא שלב בעל משמעות נורמטיבית במסגרת אופן הפעלתה של הסמכות המכוננת.

60. לפיכך, בית המשפט אינו מתבקש להמתין כדי "לראות מי ינצח בבחירות", לעקוב אחר הסכמים קואליציוניים או להתאים את הכרעתו להתפתחויות פוליטיות כאלה ואחרות. הוא מתבקש להכיר בכך שאין בסמכותו להעביר חקיקת יסוד תחת ביקורת שיפוטית, ולכל הפחות, כי השלב המוסדי שקבע המכון טרם התרחש. כל עוד שלב זה טרם הושלם, טרם התגבש אותו נתון חוקתי שלשיטתם של משיבי הממשלה יש להמתין להשלמתו בטרם תידרש הכרעה שיפוטית.

ד.4. גם טענה לאי-חוקיות מהותית אינה מייתרת את שאלת עיתוי הפעלתה של הביקורת השיפוטית

61. אחת השאלות המרכזיות שעלתה במהלך הדיון הייתה אם יש מקום להכיר בטענת אי-הבשלות המוסדית גם בהנחה שהתיקון מעורר קושי חוקתי מהותי. לשיטת משיבי הממשלה, התשובה לכך היא בחיוב. שאלת עיתוי הפעלתו של הכוח השיפוטי אינה נבלעת בשאלה אם קיימת אפשרות עקרונית להתערבות שיפוטית, אלא ניצבת לצדה כשאלה מוסדית עצמאית, המחייבת בחינה נפרדת.

62. הבחינה אם קיימת עילה להתערבות שיפוטית והבחינה אם כבר הגיע השלב שבו נכון להפעיל את סמכותו החרוגה של בית המשפט אינן שאלות זהות. הראשונה עוסקת בגבולותיה המהותיים של הביקורת החוקתית; השנייה עוסקת בתנאים המוסדיים להפעלתה. קיומה של טענה חוקתית בעלת משקל אינו מלמד, כשלעצמו, כי ההכרעה בה דרושה כבר בשלב הנוכחי.

63. אדרבה. ככל שעוצמתו של הכוח השיפוטי גדלה, כך גוברת גם החשיבות שבהקפדה על התנאים להפעלתו. דווקא משום שסמכותו של בית המשפט לבטל חוק יסוד היא הסמכות השיפוטית החרוגה ביותר הנטענת במשפט החוקתי הישראלי, אין די בבחינת עצם קיומה של סמכות עקרונית וקיומה של אפשרות לשימוש בה, אלא יש לבחון גם אם הגיעה העת להפעילה ואם הדבר דרוש באופן החלטי. בקצרה: לא אם הדבר אפשרי, אלא אם הדבר דרוש באופן החלטי.

64. קבלת הגישה שלפיה עצם קיומה של טענה לאי-חוקתיות מהותית מיותר את שאלת הבשלות תרוקן את דוקטרינת הבשלות מתוכן דווקא במקרים שבהם הפעלתו של הכוח השיפוטי היא החריגה ביותר. ואולם, תפקידה של דוקטרינת הבשלות אינו למנוע ביקורת שיפוטית, אלא להסדיר את עיתוי הפעלתה.

65. בענייננו מתווסף לכך שיקול מוסדי נוסף. המכוון לא בחר להפעיל את סמכותו באופן מיידי, אלא נקט ריסון עצמי מודע: הוא דחה את תחולת התיקון לכנסת הבאה לאחר בחירות, ועיצב תקופת מעבר שבמסגרתה ימשיך לחול ההסדר הקיים עד להשלמת המסלול שקבע.

66. ריסון עצמי זה אינו מכריע כמובן את שאלת חוקתיותו של התיקון. משמעותו צנועה יותר: מקום שבו המכוון בוחר להפעיל את סמכותו המכוונת באופן מרוסן, תוך דחיית תחולת התיקון ועיצוב מנגנון הבשלה מוסדי, יש ליתן לבחירה זו משקל במסגרת קביעת עיתוי הפעלתה של הביקורת השיפוטית. אין פירוש הדבר שבית המשפט מוותר על סמכותו או כובל את שיקול דעתו, אלא שהוא נותן משקל לבחירתו המוסדית של המכוון במסגרת קביעת עיתוי ביקורתו. לשיטת משיבי הממשלה, **במסגרת הדיאלוג החוקתי שבין הרשויות, ראוי שריסון ייענה בריסון**. התנהלות משולחת רסן מצד הרשות השופטת, לעומת זאת, עשויה, בלית ברירה, להשליך גם על פעולתן של הרשויות השלטוניות האחרות.

67. הדברים מקבלים משנה תוקף בנסיבותיו הקונקרטיות של ההליך דנן. התיקון טרם נכנס לתוקף; הוועדה טרם הוקמה לפי ההסדר החדש; הכנסת הבאה טרם השלימה את השלב המוסדי שקבע המכוון; ולא נוצרה פגיעה מיידיית או בלתי הפיכה המחייבת הכרעה שיפוטית דחופה. במצב דברים זה, גם אם בית המשפט סבור כי העתירות מעוררות שאלות חוקתיות נכבדות, אין בכך כדי לייתר את בחינת השאלה אם כבר הגיעה העת להפעיל את סמכותו החריגה - שמשיבי הממשלה כופרים בעצם קיומה.

68. בכך אין כדי להביע עמדה כלשהי בשאלת חוקתיותו של התיקון לגופו, ואין בכך כדי לשלול את האפשרות כי לאחר השלמת המסלול המוסדי שעיצב המכוון תתעורר מחלוקת חוקתית שתצריך, לדעת העותרים, הכרעה שיפוטית. **טענת משיבי הממשלה מצומצמת יותר: כל עוד לא הושלם אותו מסלול מוסדי שבחר המכוון לעצב במסגרת הפעלת סמכותו המכוונת, וכל עוד הפעלתה של הביקורת השיפוטית אינה דרושה באופן החלטתי, אין הצדקה להפעיל כבר עתה את הסמכות החריגה של ביטול חוק יסוד, גם לשיטת התומכים בקיומה של סמכות זו.**

ד. כאשר בית המשפט נדרש להכריע בהסדר הנוגע למבנהו שלו, מתחדדת חשיבותו של הריסון המוסדי

69. התיקון נושא העתירות אינו עוסק בתחום חיצוני לרשות השופטת ואף אינו מסדיר אך את מערכת היחסים שבין רשויות השלטון. הוא קובע את הרכבה של הוועדה לבחירת שופטים, את אופן פעולתה ואת הדרך שבה ימונו ויקודמו שופטי ישראל. במובן זה, בית המשפט מתבקש להפעיל את סמכותו החוקתית החריגה ביותר ביחס להסדר הנוגע במישרין למבנהו שלו.

70. נסיבות אלה הן חריגות. דרך כלל מכריע בית המשפט במחלוקות הנוגעות לרשויות אחרות או לזכויותיהם של פרטים. כאן הוא נדרש להכריע בהסדר המסדיר את אופן בחירת שופטיו ואת המבנה המוסדי שבתוכו הוא עצמו פועל. לפיכך, מתחדדת החשיבות שבהפעלת הכוח השיפוטי מתוך ריסון ואיפוק מוסדיים.

71. רגישות מוסדית זו משקפת הבחנה כללית הטמונה במלאכת השפיטה. כל הכרעה שיפוטית מעוררת שתי שאלות משלימות: כיצד יש להכריע במחלוקת שלפני בית המשפט, וכיצד ומתי ראוי להפעיל את הכוח השיפוטי באופן ההולם את מקומו של בית המשפט במבנה החוקתי. לשם הנוחות ניתן לתאר שני היבטים אלה גם כשתי נקודות מבט משלימות: נקודת מבטו של **השופט המכריע**, המבקשת להשיב על השאלה מהו הדין; ונקודת מבטו של **השופט המוסדי**, המבקשת להשיב על השאלה כיצד ומתי נכון להפעיל את הכוח השיפוטי. אין מדובר בשתי תפיסות מתחרות של שפיטה, אלא בשני היבטים של אותה מלאכה.

72. ברובם המכריע של ההליכים אין מתח בין שתי נקודות המבט. ואולם, במקרים חוקתיים חריגים, ובמיוחד כאשר בית המשפט מתבקש להכריע בהסדר הנוגע למבנהו שלו, מתחדדת חשיבותה של נקודת המבט המוסדית. בנסיבות אלה אין די בבחינת השאלה מהו הדין; יש לבחון גם אם כבר הגיעה העת להפעיל את הכוח השיפוטי.

73. שיקול זה אינו זר למשפט החוקתי. הוא עומד ביסודן של דוקטרינות שונות של ריסון שיפוטי, ובראשן דוקטרינת הבשלות. דוקטרינה זו אינה עוסקת בשאלה אם בית המשפט מוסמך להכריע ואף אינה מביעה עמדה באשר לתוצאת ההליך. עניינה בשאלה אם כבר הגיע המועד שבו נכון וראוי להפעיל את הסמכות השיפוטית. היא מבטאת את ההכרה כי הפעלתו של כוח חוקתי חריג מחייבת לא רק הכרעה נכונה, אלא גם עיתוי נכון.

74. זהו בדיוק עניינה של טענת אי-הבשלות המוסדית בהליך שלפנינו. בנסיבות העניין, נקודת מבטו של השופט המכריע אינה ממצה את מלאכתו של בית המשפט. משההליך החוקתי שעיצב המכון טרם הושלם והתיקון טרם נכנס לתוקפו, נדרש בית המשפט לבחון גם אם כבר הגיעה העת להפעיל את כוחו השיפוטי.

75. **דווקא משום שההליך נוגע למבנהו של בית המשפט עצמו, אחריותו של בית המשפט כמוסד חוקתי מחייבת הקפדה יתרה כי הסמכות השיפוטית החריגה ביותר תופעל רק כאשר אין מנוס מכך והדבר "דרוש באופן החלטי (absolutely necessary)"** כדברי כבוד השופט מזוז **בעניין חוק ההדחה**. אין בכך משום ויתור על ביקורת שיפוטית או צמצום סמכותו של בית המשפט, אלא הכרה בכך שגם סמכות חוקתית חריגה יש להפעיל רק לאחר שהמכון השלים את ההליך החוקתי שעיצב ועל יסוד מלוא הנתונים החוקתיים הדרושים להכרעה.

ד.6. הסעד הראוי - דחיית העתירות

76. מן הטעמים שפורטו לעיל, הסעד הראוי בנסיבות העניין הוא דחיית העתירות לעת הזו מחמת אי-בשלות מוסדית (או למצער מחיקתה). אין מקום להותיר את העתירות תלויות ועומדות עד להשלמת ההליך החוקתי, שכן גם להמשך קיומו של ההליך השיפוטי משמעות מוסדית שאינה ניטרלית.

77. משעה שהמכון קבע כי יישומו של ההסדר ייבחן על-ידי הכנסת ה-26 לאחר הבחירות, ראוי כי גם עיתוי הפעלתה של הביקורת השיפוטית יכבד את אותו סדר זמנים חוקתי. הותרת העתירות תלויות ועומדות אינה מותירה את ההליך החוקתי על כנו, אלא מציבה לצדו הליך שיפוטי פעיל העלול להשפיע על אופן התנהלותם של השחקנים החוקתיים ועל מימושו של ההליך שעיצב המכון.

78. בכך עלול ההליך השיפוטי עצמו להשפיע על הדיאלוג החוקתי שאותו ביקש המכון לקיים. הבחירות לכנסת ה-26 קבועות ליום 27.10.2026, בעוד חודשים ספורים בלבד, וסוגיית הרכב הוועדה לבחירת

שופטים מצויה כבר עתה בלב המחלוקת הציבורית והפוליטית. מספר סיעות אופוזיציה מרכזיות הודיעו בפומבי כי אם תזכינה באמון הציבור יבקשו לשנות את ההסדר שנקבע בתיקון או לבטלו, באופן המלמד כי האפשרות לדיון מחודש בהסדר בכנסת ה-26 אינה אפשרות תיאורטית בלבד.

79. **בנסיבות אלה, הותרת העתירות תלויות ועומדות עלולה ליצור תמריץ להעביר את מרכז הכובד מן ההכרעה הציבורית והפרלמנטרית אל ההכרעה השיפוטית, ובכך להפחית את התמריץ למצות את הדיאלוג החוקתי שאותו ביקש המכונן לקיים באמצעות הבחירות והדיון בכנסת ה-26. בכך מוחלף, הלכה למעשה, לוח הזמנים החוקתי שעיצב המכונן בלוח זמנים שיפוטי, באופן שאינו מתיישב עם התכלית שביסוד מנגנון התחילה והתחולה הנדחות - לאפשר את השלמתו של ההליך החוקתי בטרם תופעל הביקורת השיפוטית.**

ה. סיכום

80. השלמת טיעון זו ביקשה להביא בפני בית המשפט בתמצית את עמדת משיבי הממשלה ביחס להיעדר סמכותו של בית המשפט הנכבד להורות על בטלותו של חוק יסוד וכן להשלים את הטיעון לפיו גם לגופו של התיקון לא הונחה תשתית המצדיקה את פסילתו. כמו כן, הובהרה עמדת משיבי הממשלה כי אף לשיטתם של הסבורים כי קיימת סמכות עקרונית לביקורת שיפוטית על חוקי יסוד וכי העתירות מעוררות שאלות חוקתיות נכבדות, אין ההכרעה השיפוטית דרושה בשלב זה. מקום שבו המכונן עצמו עיצב הליך חוקתי דו-שלבי, קבע תחילה ותחולה נדחות והותיר את ההכרעה המעשית בדבר יישומו של ההסדר לכנסת ה-26 לאחר הבחירות, הפעלת הביקורת השיפוטית כבר עתה תקדים את השלמתו של ההליך החוקתי שקבע המכונן והיא אינה דרושה באופן החלטי בעת הזו.

81. דווקא משום שההליך שלפני בית המשפט נוגע למבנהו של מוסד השפיטה עצמו, מתחדדת החובה להפעיל את הסמכות השיפוטית החריגה ביותר מתוך ריסון מוסדי, ורק כאשר ההכרעה דרושה באופן החלטי כאמור. אין בכך משום ויתור על תפקידו של בית המשפט כשומר החוקה, אלא מימושו בדרך המבטיחה כי הביקורת השיפוטית תופעל בעיתוי הראוי, לאחר שהמכונן השלים את ההליך החוקתי שעיצב ועל יסוד מלוא הנתונים החוקתיים והמוסדיים.

82. אשר על כן, מתבקש בית המשפט הנכבד לדחות את העתירות, בהיותן עוסקות בנושא שבו לשיטת משיבי הממשלה לבית המשפט הנכבד אין סמכות להתערב. לחילופין, גם על-פי הדעה לפיה לבית המשפט יש סמכות להתערב בחקיקת יסוד של הכנסת, מתבקש בית המשפט הנכבד לדחות את העתירות; או למצער להורות על מחיקתן, מחמת אי בשלות מוסדית.

היום, 20 ביולי 2026

עו"ד ד"ר יעקב בן שמש

עו"ד אפי מיכאלי

באי-כוח משיבי הממשלה